

KÖDÖBÖCZ GÁBOR
A fényhozó írástudó
 A Partiumi Író Tábor
 2013. évi Irodalmi Díjával kitüntetett
 Mezey Katalin köszöntése

„*Boldog*, / akinek nem rongyos a lelke, / de fényes, mint a nehéz selyem, / aki hiszi is, amit mondott, / akit nem zsarol a félelem, // *boldog*, akit nem az önérdék / kormányoz, hanem önként szolgál, / adósait nem tartja számon, / görbe utakon titkon sem jár. // *Boldog*, akinek láthatatlan / púpként a múlt nem ül a hátán, / nem üzletel gazemberekkel, / árnyékán nem táncol a sátán. // akinek a szemén kifénylik, / hogy süt benne az Isten napja, / akinek lelke nehéz selymét / magasságos szél lobogtatja” (*Boldog, Jókai Anna születésnapjára*).

Jól mondják, hogy a hasonló a hasonlót szereti, hiszen a Jókai Annát köszöntő születésnapi vers önarcképnek is kiváló. Irodalmunk nagyasszonyának címzett opusában Mezey Katalin úgy formálja meg az ünneplott portréját, hogy közben saját értékvilágát is megvallja. A finom nyelvi strukturáltságú kettős portré a legeszményibb vágy- és célképzetek hívószavát, az archaikus életrend örök törvényeit követve artisztikus szépséggel fejezi ki az istenfélelemre, a folytonos szolgálatra és tisztaságra alapuló élet megtartó erejét. A lírai alany nemcsak az önérdék nélküli jóság és evangéliumi szeretet csöppnyi öröklételet kigyöngyöző esélyét villantja föl, de a szemek tükrén fölfénylő végtelenre, „Isten napjára”-ra figyelmezve emberlétünk transzcendens távlatból fölsejlt mélyebb és teljesebb értelmét is fölmutatja. A szívem szerint való vers egyik fontos üzenete talán az lehet, hogy a legszebb imádságot fondorkodás és félelem nélküli életünkkel mondhatjuk Istennek. Mert a legszebb imádság mégiscsak az igaz élet. Az olyan élet, amely „görbe utakon titkon sem jár”, és az olyan élet, melynek „árnyékán nem táncol a sátán”.

Mezey Katalin 1943. május 30-án született Budapesten, általános és középiskolai tanulmányait is itt végezte. 1967-ben az ELTE magyar–népművelés szakán szerzett diplomát. Itt ismerkedett meg a Kilencek költőcsoport tagjaival, közöttük Oláh Jánossal, akivel 1971-ben kötött házasságot. Egyetemi tanulmányai alatt két évig általános iskolában tanított, friss diplomásként pedig több éven keresztül népművelési előadóként dolgozott. Pár évig tartó újságíróskodás után

lett szabad foglalkozású író. Mezey Katalin irodalmi pályája az 1969-es *Elérhetetlen föld* című versantológiával indult.

Nemzedéki sorsmodell című tanulmányában G. Komoróczy Emőke teljes joggal nevezi Mezey Katalint a Kilencek prominens képviselőjének, aki – férjével, Oláh Jánossal együtt – „irodalmi életünk egyik legszínesebb, legsokoldalúbb egyénisége.”

Mezey Katalin líratörténeti szempontból is roppant figyelemreméltó kötetei (*Amíg a buszra várunk; Anyagtanulmány; Újra meg újra; Szárazföldi tél; Párbeszéd; Holdének; Válogatott versek; Bolygópályák*) a nyelvi, irodalmi tradícióhoz, a magyarsághoz, a megtartó hagyományhoz való kötődés mellett revelációszerű hitelességgel vallanak arról, hogy a közösségi cselekvés csak a saját élet talaján, csak a szellemi autonómia birtokában képzelhető el. Megannyi kagylótürellemmel kiérlelt, emlékezetes szépségű vers jelzi a kezdetektől napjainkig megtett utat.

Az irodalmi kánonban és az olvasóközönség körében viszonylag kevesebb figyelmet kapnak Mezey Katalin líraisággal gazdagon érezett szépprózai művei (*Élőfilm; Lyukak az osztálykönyvben; Levelek haza; A kidöntött kerítés*), melyek önsorsrontó hamisságokon és „letűnt korok talmi bálványain” fölül emelkedve segíthetnek a tisztánlátás, az erkölcsi érzék és mentális egészség megőrzésében. A kifejezetten gyermekirodalmi könyvek (*Csutkajutka meséi; Kivala Palkó Nemlehet-országban*) az előzőekhez hasonlóan ugyancsak a minimal art útját járják, finom nyelvi humorral, csillámló játékossággal és meta-nyelvi eszközökkel segítve a befogadást. Ennek apropóján Mezey Katalin írói önvallomását idézem a Somogy folyóirat 2002. január–februári számából: „Nekem, az írónak legalább a lényegét tekintve kötelességem az igazságra koncentrálni. Csak a magam nevében beszélhetek, valószínűleg az adottságaim, az alkati sajátságaim is a pszichikai realizmusra predestinálnak. Erre törekszem mind a mai napig a verseimben és az epikai munkákban is. Az emberi cselekvés belső motiváltságát kutattam, akár verset, akár prózát, akár színművet írtam. (...) A marxista-materialista gazdasági determinizmussal szemben én is vallom, hogy a társadalom egésze, de a történelem egésze sem lehet más, mint ami az egyes emberekből, lelkükből, szándékaikból, tetteikből összetevődik.”

A mostani díjazotról, a mai napon kétszeresen ünneplott Mezey Katalinról alkotott művészi-emberi portré több egymást feltételező mozaikból áll össze.

Sokak által szeretett, üvegharangszerűen áttetsző személyisége leginkább Németh László kariatidákra emlékeztető, archetipikus nőalakjaival mutat megfelelést. A Kurátor Zsófi, Kárász Nelli, Égető Eszter és Kertész Ágnes által képviselt ethosz és alapmotiváltság Mezey Katalint is jellemzi, hiszen egész pályáját a létteljességért és az integer személyiségért folytatott küzdelem határozza meg. Útja során mindvégig magáénak vallva „az ember szépbe szőtt hitét” és példászerűen kiteljesítve Nagy Lászlónak a *Fejfáknak fejfa* című versében megfogalmazott testamentumát: „jussomért, legjobb részemért hajtok / csonkán e mindig hiánnyal síró, / szimmetriásra tervelt világban”.

Életünket a lehetőség, felelősség, kötelesség hármassága határozza meg. Választani lehetőség, dönteni felelősség, cselekedni kötelesség. S habár nem mindig lehet megtenni, amit kell, mindig meg kell tenni, amit lehet. Mezey Katalin alkotói pályáját és szakmai, közéleti szerepvállalását mindvégig ez a szellemiség jellemzi. Lett légyen a Magyar Írószövetség választmányának és elnökségének tagja, az Írók Szakszervezetének titkára, illetve főtitkára, a Tokaji Írótabor kuratóriumának elnöke, a Sárvári Diákírók pályázat főszerzője, a Széphalom Könyvműhely vezetője, vagy legújabban a Magyar Művészeti Akadémia irodalmi tagozatának elnöke. És jóllehet a legutóbb Csontos Jánosnak adott Magyar Naplóbéli interjú kissé komornak tetsző lezárása („Csak vesztett ügyek mellé érdemes odaállni. Vesztett, nagy ügyek mellé.”) a magyar sorsot illetően aligha vitatható, mégis úgy gondolom, hogy minden ügy, vita, küzdelem, amely Isten nevében folyik, sikeres lesz, ami viszont nem Isten nevében folyik, az sikertelen lesz.

Mezey Katalin alkotó művészként és hívő emberként is jól tudja azt, hogy a létrontás és létabszurditás erőivel vívott sokszor egyenlőtlen küzdelemben egyes-egyedül csak a gondviselő Istenhez fordulhat segítségért. Ahhoz az „egyetlen tornyos sziklaszál”-hoz, aki oltalmat, vigasztalást, megnyugvást és feloldozást jelenthet a legnagyobb veszedelmek s a leg súlyosabb próbatételek idején is. Ennek jegyében az Úrvacsora előtt elhangzó lélekteljes ima („tiszta szívet teremts bennem és az erős lelket újítsd meg bennem”) Mezey Katalin költészetének is fontos inspirációja. Íme, néhány jellemző példa a Fennvalóval folytatott intenzív párbeszédre: „Istenem, adj eleséget, / harchoz halálíg ellenséget, / forró egedhez kemény szárnyat, / messzeségedhez merész vágyat,

// csókomhoz adj kerek szájat, / szabadságomhoz olajágot.” (*Fohász utoljára*); „Ötvenhatban megperzselődtünk, / hatvannyolcban bekormozód-tunk, / nyolcvannyolcban lángra gyulladtunk, / dereng a horizont alattunk. // Adja Isten, hogy őrütképpen / lobogjunk a keleti égen. / Fényünk kitarson virradatig, / míg a szabadság megadatik.” (*Imádság*); „Még mindig tervez, / valamit akar / velem az Úr. / Gyereknek tart, / akinek jót tesz, / hogyha tanul. // Botladozom a valóság / nehéz csizmáiban, / pedig egy csigaházban / megbújnék boldogan. / Nem nézném földre szegzett / szemmel az utakat, / csak a papírt figyelném, / szabad lennék, szabad” (*Még mindig tervez*).

A *Bolygópályák* című 2010-es kötetében külön ciklust alkotnak a teremtettségtudatot és az Istenre való ráutaltságot konfesszionális mélységgel, már-már Szent Ágostonra valló élményszerűséggel kifejező versek. A liturgia költészetét a költészet liturgiájaként újragondoló művek sora (*Testemben elrejtet; Még mindig tervez; Kinek az asztalán; Látja az Isten; 1. Stáció; 9. Stáció; Hívtál, hiába nem hallottalak*) a legkomplexebb élmény- és érzékenység-formákat megragadó *Uram, ha nem vezetnél* című versben teljesebb ki. Az ötször nyolc sorból fölépülő remekbe szabott kompozíció a szeretet- és tudásmisztikát ötvözve nyit új dimenziókat az ön- és létmegértés számára. A versbeli kontempláció egyik lehetséges üzenete talán az lehet, hogy soha, egyetlen pillanatra sem feledkezhetünk meg arról, hogy kreatúrák és istenképmások vagyunk. A „nyugtalan a mi lelkünk, Uram, míg meg nem nyugszik Tebenned” augustinusi hitvallásában osztozó lírai alany az alázat misztikáját artikulálva találja meg a számára egyedül járható utat. „Uram, ha nem vezetnél / mindég tuskés utakra, / aligha ismernék rá / sorsomban kéznymodra. / Uram, ha nem vezetnél, / akkor senkim se volna, / aki vergődő, lázas / lelkemnek válaszolna. // A fölszín vékony mázát / karcolja csak tudásom, / Te mélyebben lakol, de / teremtedet látom. / És már beérem evvel. / A nemtudás tudása / egyszer csak rátalált a / hit alázatára.” A riadalmat reménységgé, a félelmet megtartó irgalommá s gondviselő szereteté átlényegítő evangéliumi attitűd oly mértékben átüt a sorokon, hogy önkéntelenül is a református énekeskönyv 272. dicsérete juthat az eszünkbe: „Mind jó, amit Isten téssen. / Szent az ő akaratja. / Ő énvélem is úgy tégyen, / Mint kedve néki tartja. / Ő az Isten, ki ínségben / Az övéit megtartja, / Hát légyen, mint akarja.”

A művészettel, a nagy művészettel úgy vagyunk, mint a nagy Úrral: meg kell állni, el kell csöndesedni, meg kell hajolni előtte, és várni, hogy megérintsen, megszólítson bennünket. A Magyar Napló Kiadónál minap megjelent születésnap antológia („... minden mindenre vágyik...”) tanúsága szerint Mezey Katalin költői, írói munkássága és személyes életpéldája Ágh Istvántól és Alföldy Jenőtől kezdve Kemény Istvánon és Lőrincz Györgyön keresztül Vörös Istvánnal és Zsille Gáborral bezárólag sokakat megérintett. A hetvenedik születésnapra készült, igazán méltó és illusztris kötetből idézek néhány olyan szövegrészt, melyek tovább árnyalhatják és gazdagíthatják a Mezey Katalinról alkotott művészi, emberi portrét: „A magyar irodalom számára igazi nyereség, hogy Mezey Katalin megalapította az Írók Szakszervezetét, s ami korszakalkotó: a Széphalom Könyvműhely Kiadót. A Széphalom máig fedez föl trianoni határokon inneni és túli értékeket, az egyetemes magyarság szolgálatában. (...) Aki tudni akarja, milyen a mai irodalom, s annak 1990 előtt elsikkasztott keresztény, nemzeti vonulata, olvassa a Széphalom könyveit” (Pósa Zoltán); „Mezey Katalin szerteágazó tevékenységéből a Sárvári Diákírók pályázatát szeretném kiemelni. Ez a több évtizedes tradícióval rendelkező tehetségkutató manifesztáció teljesen egybeforrt Mezey Kati nevével. Szinte elképesztő az a kitartás, amellyel évről évre újratertem ezt a többlepcsős, rengeteg háttérmunkát és szervezést megkövetelő fesztivált. (...)”

Aki a legújabb kori magyar irodalom fejlődéstörténetét, vagy ennek gyökereit, kiinduló-pontjait kutatja, a Sárvári Diákírók pályázatának történetében értékes anyagra lelhet. (...) Mezey Kati munkája, empátiás képessége és minden akadályt legyőző kitartása nélkül irodalmunk sokkal szegényebb lenne” (Majoros Sándor); „Mezey Kati volt a mesterem. Olvasott mindent, amit írtam, és az ő megjegyzései alapján javítottam a legtöbbet. Az ő véleménye volt a legfontosabb. (...) Úgy képzelem, hogy a XX. századi Magyarországon Mezey Katalin korosztálya hitt legerősebben a szabadság eszméjében. Ők voltak a modernizmus utolsó nemzedéke. (...) De Kati tudta, mit veszített ő és a nemzedéke. Amikor őt megismertem, egy nagyszabású csalódást is megismertem. (...) Az irodalomban se bízott vakon. Az irodalomtörténetben pláne nem, az irodalmi életben pedig a legkevésbé. (...) És nemcsak a hivatalos kommunista kánonra gyanakodott, hanem az ellenzéki ellenkánonokra is.

És volt neki egy saját kánonja, aminek a csúcán ugyanúgy Weöres Sándor állt, mint az összes létező kánonnak, de az övébe mindenki belefért, aki minőséget hozott létre. Tehát a lesajnált, az elfelejtett, a betiltott, a disszidens – és az itthon nyomorgó betiltott művész is. Azt hiszem, az ő kánonja volt a legteljesebb” (Kemény István); „Mezey Katalin költői – élményi, tárgyias, leíró, gondolati, intellektuális lírai – életműve: autentikus és megvilágosító sors-irodalom. És olyan nyelvművészeti formátum, amely egyben erkölcsi, közösségmentő, történelembefolyásoló jelentőségű építmény is. Szellemi és egzisztenciális tett – példa és tanítás. Teljes egészében: egy egyszerre kérdő, felkiáltó, felszólító, óhajtó – és végső soron reményteli kijelentő mondat. Finom és erőteljes, halk, de elementárisan igéző kijelentés arról, ami még mindnyájunkat megmenthet a pusztulástól. Kegyelmi esély – a magunk kihívta végzet ellen” (Bertha Zoltán). Az antológiában olvasható írások közül feltétlenül ide kívánczok Ágh István *Mezey Katalin emlékkönyvébe* című versének első és utolsó strófája: „Édesapádtól örökölted talán / a szolgálatra való hajlamot, / csak amit ő a kertészetre szánt, / te mind az emberekre áldozod, // (...) az emberekkel sokkal nehezebb, / s ha bánt, amit jó szándékod kivált, / eszedbe jut-e, hogy a szívedet / önmagától is óvni kéne már.”

Mezey Katalin példaszzerű hűségéről, felelősségéről és rendületlen elkötelezettségéről árulkodó pályáján végigtekintve jó okkal juthatnak eszünkbe Pál apostol Korinthusbeliekhez írott második levelének kétségbeesésben is méltóságot, reménytelenségben is reménységet, erőtlenségben is erőt sugárzó szavai: „Mindennütt nyomorgattatunk, de meg nem szorítottatunk; kétségkedünk, de nem esünk kétségbe; üldöztetünk, de el nem hagyatunk; tiportatunk, de el nem veszünk”.

Miközben a korábban József Attila-, Füst Milán-, Bethlen Gábor- és Prima-díjjal, 2013. március idusán pedig a Magyar Érdemrend Középkeresztjével kitüntetett Mezey Katalin mostani elismeréséhez szívből gratulálok, kívánom neki, hogy ezután is mindig erőt meríthessen a bibliai üzenetből, s a jól végzett munka oltalmazó derűjével tekinthessen vissza a fényben és árnyékban megfutott évekre! Kati, kedves, szeretettel kívánok Neked sok-sok örömet a munkádban és családotban, gyermekeidben, unokáidban! Életedre és szolgálataidra Isten áldását kérve kívánom Neked, hogy az őszikék idején is mindig szárnyra kelt szívvel ébredj, és hálát adhass az új napért, mely szeretetre virrad!